

De WTO en het milieu in Nederland

Anne van Schaik

De Europese Commissie onderhandelt namens alle lidstaten met de andere WTO leden over handelsafspraken. Omdat dit op EU niveau gebeurt is het vaak lastig om te zien welke regel nu veroorzaakt wordt door de Europese Unie en wat precies WTO beleid is. Toch zijn er wel degelijk verschillen. Zo gaat het in de Europese Unie over veel meer dan alleen handel en maakt zij ook afspraken over sociaal en milieubeleid. De WTO echter gaat alleen over handelsafspraken.

Wat is mis met de WTO?

De mogelijkheid van de WTO om stevige handelssancties op te leggen geeft haar macht. Die macht wordt ook gebruikt om wetten aan te vallen die het milieu of de gezondheid moeten beschermen. Dit is bijvoorbeeld gebeurd met het Europese invoerverbod op hormoonvlees. Een WTO-panel stelde dat de EU niet kon aantonen dat het vlees gevaarlijk was voor de volksgezondheid, en staat de VS en Canada nu toe om handelssancties te treffen ter waarde van zo'n 150 miljoen euro per jaar. Momenteel wordt er in de WTO een conflict uitgevonden over een importverbod op gentechvoedsel: de VS willen graag gentech naar Europa exporteren, de Europese Commissie heeft dit tot nu toe geweigerd omdat zij vinden dat de risico's voor de volksgezondheid niet voldoende zijn gedekt. Het is zorgelijk dat een kwestie over voedselveiligheid wordt uitgevochten in een handelsorganisatie die niet of nauwelijks rekening houdt met zaken als milieu, gezondheid of biologische landbouw. Het internationale netwerk van Milieudefensie (Friends of the Earth International), gezamenlijk met nog veel andere Nederlandse en internationale organisaties heeft in mei 2004 meer dan 100.000 handtekeningen uit protest hierover aangeboden aan de WTO in Geneve.

Dreiging voorkomt genezing

Soms is de dreiging van een WTO-panel genoeg. Chili beperkte de Europese vangst van zwaardvissen, omdat de visstand in de Stille Oceaan snel terugliep. Door te dreigen met een WTO-panel, wist de EU begin 2001 Chili binnen een maand over te halen om dit beleid te veranderen.

Niet alleen bestaand beleid wordt bedreigd. De kans op een veroordeling door de WTO schrikt landen ook af om bijvoorbeeld milieubescherpende maatregelen te nemen. De Nederlandse regering nam zich in 1991 bijvoorbeeld voor om vanaf 1995 geen onduurzaam geproduceerd hout meer toe te laten, om tropische regenwouden en andere waardevolle bossen te sparen. Uit vrees voor een WTO-veroordeling is dit goede voornemen nooit in maatregelen omgezet. De WTO-verdragen beperken dus de manier waarop onze overheden de economie reguleren.

Zo zijn er ook voorbeelden bekend van landen die geen beperkend beleid ten aanzien van gentech wilden invoeren. Sri Lanka, Kroatië, China en Bolivia wilden allemaal een moratorium invoeren op het invoeren van genetisch gemanipuleerd voedsel. De Verenigde Staten en Argentinië hebben daarop gedreigd om een klacht in te dienen bij de WTO. Hierdoor hebben alle genoemde landen hun

intenties laten varen en konden de VS en Argentinië hun genetisch gemanipuleerde voedsel exporteren.

Zo worden maatregelen die bedoeld zijn om duurzame ontwikkeling te stimuleren, of om het milieu of de gezondheid te beschermen, al gauw 'handelsversturend' gevonden.

Handel in diensten

Op dit moment wordt binnen de WTO onderhandeld over verdere liberalisering van de internationale handel in diensten. Het gaat over uitbreiding en verdieping van het bestaande WTO dienstenakkoord, het General Agreement on Trade in Services (GATS). Dit akkoord heeft betrekking op ruim driekwart van de economie: niet alleen commerciële dienstverlening, zoals toerisme en telecommunicatie maar ook publieke dienstverlening zoals drinkwatervoorziening, onderwijs en gezondheidszorg. In diverse Europese landen hebben gemeenten hierover al aan de bel getrokken, zoals Engeland, Frankrijk en Oostenrijk.

De Europese Unie heeft 72 landen gevraagd om markttoegang te verlenen voor deze drinkwaterdiensten. Zelf heeft ze aangegeven dat zij haar watersector vooralsnog niet onder de GATS wil liberaliseren. Het valt echter te verwachten dat de EU door andere WTO-lidstaten onder druk zal worden gezet om ook zelf de watersector te liberaliseren. Hiermee zouden bedrijven uit deze lidstaten de mogelijkheid moeten krijgen om actief te worden in de Nederlandse drinkwatervoorziening.

WTO-regels beschouwen keurmerken en etikettering mogelijk als handelsbelemmeringen

Keurmerken voor wenselijke producten (zoals duurzaam geproduceerd hout, biologisch voedsel of eerlijk verhandelde koffie) of etikettering van onwenselijke producten (zoals genetische gemanipuleerd voedsel) zouden kunnen worden gefrustreerd door WTO-regels.

De WTO bedreigt diversiteit

Het WTO-verdrag over intellectuele eigendomsrechten (TRIPs) bedreigt met name de biologische diversiteit. Culturele diversiteit zou verder kunnen eroderen wanneer in GATS-onderhandelingen afspraken zouden worden gemaakt over de amusementssector – film, televisie, muziek en uitgeverijen.

De WTO kan multilaterale milieuverdragen ondermijnen

Multilaterale milieuverdragen - zoals het Kyoto Protocol voor klimaatverandering en het Bioveiligheidsprotocol over de handel in genetische gemanipuleerde organismen – kunnen worden aangeklaagd bij de WTO omdat ze tegen gemaakte WTO-afspraken ingaan.

Bedrijven oppermachtig

's Werelds grootste bedrijven hebben toegang tot belangrijke politieke besluitvormers. Overheden gaan ervan uit dat wat goed is voor de handel, goed is

voor iedereen. Bedrijven zijn er echter vooral op uit om hun eigen positie te versterken. Dat doen ze door hun toegang tot buitenlandse markten te vergroten en door het verminderen van hun kosten, onder andere door fusies en acquisities. Op dit moment is tweederde van de wereldhandel in handen van slechts vijfhonderd bedrijven. Shell is in puur economische termen machtiger dan Maleisië of Ierland. Dankzij de globalisering kan een bedrijf vrij makkelijk uitwijken naar een ander land. Volgens de VN-organisatie voor handel en ontwikkeling, UNCTAD, leidt dit er onder andere toe dat vooral landen die om buitenlandse investeringen verlegen zitten, gestimuleerd worden om hun milieustandaard te verlagen.

Hoe dan wel ?

Milieudefensie vindt dat er een pas op de plaats moet worden gemaakt met de verdere onderhandelingen in de WTO. In ieder geval moet er onderzocht worden wat de effecten zullen zijn voor ontwikkelingslanden en op het milieu. Landen moeten altijd de mogelijkheid hebben om eigen regels te stellen aan bedrijven die in hun land willen opereren, en ze moeten hun eigen markten en opkomende industrieën kunnen beschermen voor concurrentie op de wereldmarkt. Eigenlijk net zoals de westerse landen hebben gedaan dus.

Anne van Schaik (Milieudefensie)